

FICIL

FICIL Nostājas ziņojums Nr. 5

**Ārvalstu investoru padomes
Latvijā nostāja organizētās
noziedzības apkarošanas
uzlabošanas jautājumos**

2020. gada 10. septembris

Kopsavilkums

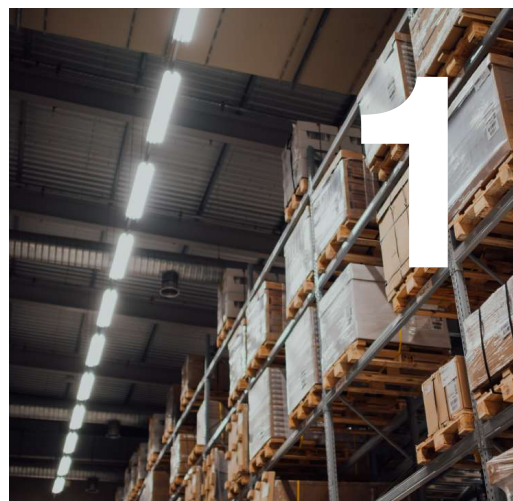
Pēdējo divu gadu laikā ir notikuši vismaz 10 organizēti noziedzīgi nodarījumi, kad no tirdzniecības un ražošanas uzņēmumu noliktavām Latvijā tika nozagtas IT¹ preces. Zādzību rezultātā nodarītie kopējie zaudējumi sasniedza aptuveni 41 000 000 EUR². Šobrīd šie gadījumi tiek izmeklēti, bet noziedzīgu nodarījumu raksturs, izpildes shēmas un profesionālās metodes, ar kādām zādzības tika veiktas, ir ietekmējis investoru uzticību, vēlmi ieguldīt līdzekļus un attīstīt dažādas investīciju projektus Latvijā. Šāda situācija ne tikai kropļo IT tirgu un mazina potenciālo investoru interesi, bet arī liek investoriem kritizēt izmeklēšanas institūciju izvirzītās prioritātes un apšaubīt Latvijas iekšlietu struktūru kompetenci un kapacitāti. Eiropols ir paziņojis, ka Eiropas Savienībā pieaug organizētu noziedzīgu nodarījumu skaits pret īpašumu. Dažādu drošības pasākumu rezultātā samazinājusies to uzņēmumu aplaupīšanu, kuri izmanto maksājumus skaidrā naudā. Savukārt arvien biežāk par mobilo organizētās noziedzības grupu laupīšanas mērķi kļūst tādi objekti, kā komerciālās telpas un noliktavas, kas aprīkotas ar vienkāršiem drošības līdzekļiem. Tas nozīmē, ka Latvijai jāpielāgojas, lai spētu efektīvi apkarot šos noziegumus, proti, ir jānovērš šādu notikumu iespējamība un jāsauc pie atbildības vainīgie, lai mazinātu nesodāmības sajūtu. Apvienojot dažādu uzņēmumu pārstāvjus un nozares ekspertus, FICIL ir identificējusi vairākas problēmas un piedāvā rekomendācijas šādās jomās:

- 1) izmeklēšanas institūciju darba centralizācija;
- 2) personāla izglītība, tehnisko zināšanu kopums un motivācija;
- 3) aprīkojums un tehniskās iespējas;
- 4) komunikācija un sadarbība starp iekšlietu struktūrām un uzņēmējiem.

Saturs

Kopsavilkums

2. lpp.

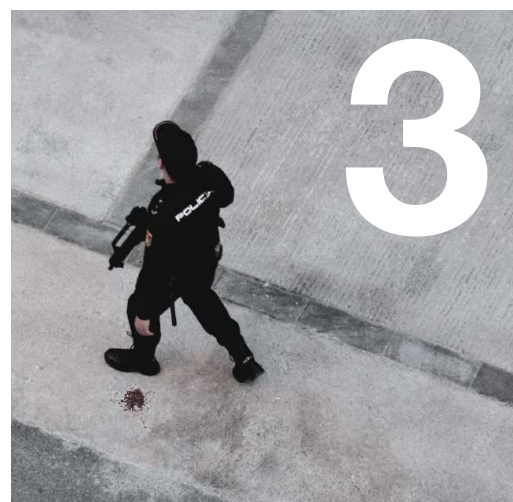
Rekomendācijas

4. lpp.

Rekomendāciju
pamatojums

5.-8. lpp.

Rekomendācijas

Centralizēt liela mēroga noziegumu izmeklēšanas procesu,

kas potenciāli varētu būt savstarpēji saistīti, jo veikti pēc līdzīgām shēmām un darbībām.

-Ierosināt lietas, vērtējot tās pēc būtības, nevis pēc noziedzīga nodarījuma atrašanās vietas, tādējādi nodrošinot efektīvu koordināciju un spēju norobežot liela apmēra noziegumu vietas.

-Nošķirt maza apmēra un smagu noziegumu izmeklēšanu procesu, izveidojot izmeklēšanas institūciju specializāciju.

Paaugstināt izmeklēšanas institūciju darbinieku kompetences līmeni,

uzsākot darbu pie atbilstošas specializācijas augstākās izglītības mācību programmas izstrādes.

-Pārskatīt iepriekšējo akadēmisko mācību programmu, pilnveidojot tās saturu, tādējādi sniedzot pietiekamas zināšanas ar noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu saistītās jomās, lai nodrošinātu iespēju savlaicīgi efektīvi izmeklēt specializētus smagus noziegumus (piemēram, ar valsts drošību saistītus noziegumus, finanšu noziegumus, pārrobežu noziegumus vai organizētus noziegumus), kā arī ļautu izmeklēšanas speciālistiem atklāt tehnoloģiski avancētus tiesību aktu pārkāpumus.

Stiprināt iekšlietu struktūru materiālo un tehnisko kapacitāti,

nodrošinot nepieciešamo aprīkojumu, tostarp ieviešot lekšlietu ministrijas ierosināto vienoto videonovērošanas kameru tīklu.

-Pielāgot pieejamās tehnoloģijas, lai nodrošinātu efektīvu datu apmaiņu starp izmeklēšanas institūcijām. Nepieciešamības gadījumā piesaistīt citu iekšlietu struktūru resursus.

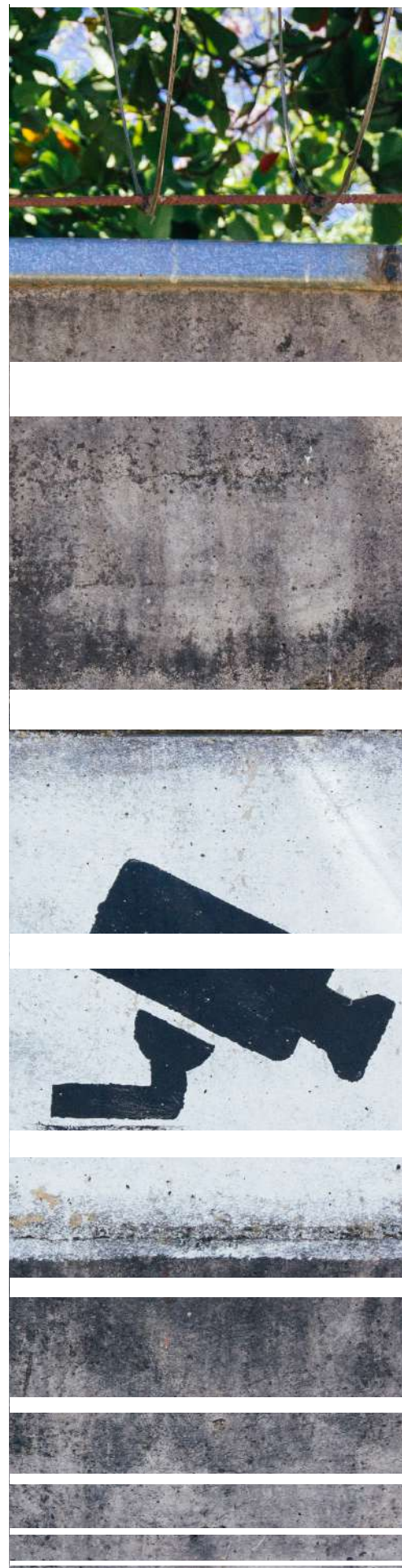
Stiprināt privāto un publisko partnerību,

izmeklēšanas institūciju darbinieku ikdienas darbā iekļaujot proaktīvu komunikāciju un sadarbību ar uzņēmumiem, sociālajiem partneriem un pašvaldībām.

-Informēt attiecīgos uzņēmumus un sociālos partnerus par noziedzīgiem nodarījumiem ar līdzīgām objektīvām pazīmēm, par iespējamām nepilnībām apsardzes drošības sistēmās.

-Izstrādāt tiesisko regulējumu informācijas un pieredzes apmaiņai starp privāto sektoru, tiesībsargājošām un iekšlietu struktūrām.

-Izstrādāt tiesisko regulējumu drošības sistēmām Latvijā, pamatojoties uz to, kāda veida tehnoloģijas uzskatāmas par drošām un aizsargātām. Šobrīd drošības sistēmas un ar tām saistītas darbības, nodrošinājumi tiesību aktos nav reglamentēti.

Pamatojums Rekomendācijām

Izmeklēšanas institūciju darba centralizācija

Desmit iepriekš minētajiem savstarpēji saistītiem organizētiem noziedzīgiem nodarījumiem lietas ierosinātas pēc ģeogrāfiskās piekritības, un katra izmeklēšanas struktūra tās izmeklēja neatkarīgi. Turklāt novērojumi liecina, ka amatpersonas izmeklē konkrētu noziedzīgu nodarījumu un vienlaikus arī ļoti daudzus citus dažādu veidu noziegumus. Šie apstākļi neļauj izmeklētājiem pilnībā izmantot savas zināšanas un novērš uzmanību, kavējot smagu sistemātisku noziegumu efektīvu risināšanu. FICIL uzskata, ka šādu lietu centralizācija un to nošķiršana, pamatojoties uz specializāciju, var paātrināt izmeklēšanas procesu un panākt efektīvu izmeklētāju laika un zināšanu izmantošanu. Šobrīd nav skaidrs, kā lietas tiek ierosinātas un kādi kritēriji tiek piemēroti izmeklētājiem, kuri savstarpēji nodod lietas viens otram. Tādējādi izmeklēšanas darbā trūkst konsekvences, netiek nodrošināta viena kontaktpersona personām vai cietušajiem, kuri kļuvuši par noziegumu upuriem. Saprotais, ka izmeklēšanas personālam ir lietu noslodze, tāpēc ir nepieciešama iekšlietu struktūrām nodrošinātā finansējuma apjoma izvērtēšana, lai noteiktu, vai ar izmeklēšanas institūcijām piešķirtajiem līdzekļiem var sasniegt vislabāko iespējamo rezultātu.

Kā norādījusi Eiropas Drošības un sadarbības organizācija (EDSO),³ jaunās tendences policijas darba specializācijā un izglītībā ir atkarīgas no sociālās vides un problēmām, ar kurām konkrētas valstis saskaras konkrētā laika periodā. Mācību laikā jānodrošina policijas darbinieku specializācija, sniedzot teorētiskās zināšanas, kā arī nodrošinot iespēju gūt praktiskās iemaņas, visu kopumu integrējot elastīgā, uz rezultātu orientētā mācību procesā.

Pamatojums Rekomendācijām

Personāla izglītība, tehnisko zināšanu kopums un motivācija

Organizētajām noziedzīgajām grupām ir sarežģīta struktūra un saziņas līdzekļi, un to izdarīto noziegumu sarežģītības līmenis arvien pieaug, savukārt izmeklēšanas institūciju darbinieku izglītošanās iespējas samazinās. Eiropas Komisijas pētījumā par organizēto⁴ noziedzību valstu eksperti ir pauduši bažas par profesionāli apmācītu speciālistu trūkumu Latvijā. Cietušo uzņēmumu pārstāvji atzīst, ka Valsts policijai šobrīd nav nepieciešamo resursu un izmeklētāju ar pietiekamām zināšanām, lai savlaicīgi un efektīvi veiktu specializēto organizēto noziegumu izmeklēšanu.

Latvija ir viena no retajām EDSO reģiona valstīm, kurā ir tikai viena iestāde (Valsts policijas koledža), kas nodrošina pieejamās policijas izglītības programmas.⁵ Turklāt tā nodrošina profesionālo un koledžas līmeņa apmācību. Latvijas Policijas akadēmija resursu trūkuma dēļ tika slēgta 2010. gadā, tomēr pēdējo desmit gadu laikā ir apstiprinājies, ka Latvijā trūkst iespēju policijas un prokuratūras darbinieku kvalitatīvai apmācībai. Šī ir vēl viena joma, kurā var tikt izmantota publiskā un privātā sektora partnerība, jo uzņēmumi ir gatavi dalīties savā pieredzē un prasmēs mācību kursu organizēšanā, programmu izstrādē un zināšanu apmaiņas nodrošināšanā.

Pamatojums Rekomendācijām

Aprīkojums un tehniskās iespējas

Fakts, ka mūsdienās lielākajā daļā noziedzīgo darbību galveno lomu spēlē tehnoloģijas, noteic, lai iekšlietu struktūras un Valsts policija attīstītos ne tikai akadēmiski, bet arī tehnoloģiju jomā. Šobrīd pieejamās tehnoloģijas ikdienas darbā pagarina izmeklēšanas procesu un samazina iespēju atklāt noziegumus.

Vienā konkrētā gadījumā izmeklētājiem bija nepieciešamas 3 nedēļas un jāpielieto lieli resursi, lai iegūtu videonovērošanas materiālus. Šāda izmeklēšanas procesa kavēšanās izšķirošos brīžos var padarīt vainīgo aizturēšanu un vainas pierādīšanu par neiespējamu. FICIL iekšlietu ministra piedāvāto kopīgo uzraudzības sistēmu uzskata par veidu, kā paātrināt procesus Valsts policijas izmeklēšanas struktūrās.

Jāatzīmē, ka Valsts policija ir iegādājusies dažādus augsto tehnoloģiju rīkus, taču problēma ir tāda, ka tie netiek pienācīgi izmantoti zināšanu trūkuma dēļ. Kā iekšlietu ministrijas 2019. gada pārskata revīzijas laikā norādījusi Latvijas Republikas Valsts kontrole, policijas rīcībā ir bezpilota lidaparāts (*dji mavic 2 enterprise drone*), kas iegādāts izmantošanai ceļu satiksmes kontroles laikā. Šī konkrētā iekārta pēc izmantošanas testa režīmā 2019. gadā vairs netika lietota. Valsts kontrole skaidroja, ka "Valsts policija nav izstrādājusi iekšējo normatīvo regulējumu par to, kā, kādos apstākļos un kādam nolūkam bezpilota lidaparāti būtu jāizmanto un kādas funkcijas tiem būtu jāveic".⁶ Rodas jautājums, vai šo aprīkojumu varētu izmantot kriminālpolicija kā palīglīdzekli izmeklēšanas procesā? Kā tiek plānota resursu un aprīkojuma izmantošana?

Pamatojums Rekomendācijām

Komunikācija un sadarbība starp iekšlietu struktūrām un uzņēmumiem

Tā kā drošība ir nopietns aspekts, lai pieņemtu lēmumu par ieguldījumiem attīstībā, nedrošā vide, ko veido organizētās noziedzības grupējumi, ievērojami kaitē Latvijas publiskajam tēlam potenciālo investoru acīs. Ja iekšlietu struktūras regulāri sniegtu informāciju, kas palīdzētu izprast, kādā veidā nodrošināties pret potenciālajiem noziegumiem, tas palīdzētu uzņēmumiem tehnoloģiski pielāgoties un samazināt zādzību skaitu, tādējādi attīstot drošāku vidi. Kādā konkrētā gadījumā policijai bija zināms, ka noziedznieki izmantoja drošības sistēmu nepilnības un neitralizēja infrasarkanos kustību sensorus objektā. Ja būtu saņemta informācija par tendencēm, kā tiek pastrādāti noziegumi, tad, FICIL ieskatā, uzņēmumiem tiktu sniegta attiecīgā informācija, kas tiem nepieciešama, lai pieņemtu lēmumus un rīkotos, pārskatot to drošības sistēmas un, ja iespējams, tās pilnveidojot.

Pašlaik Latvijā trūkst formāla tiesiskā regulējuma, kas varētu veicināt efektīvu izmeklēšanas institūciju un privātā sektora sadarbību noziegumu izmeklēšanā. Lai efektīvāk risinātu problēmu pēc būtības, uzņēmumi vēlas iesaistīties jautājumā, kas saistīti ar finanšu un personāla resursiem, risināšanā. Pastāv uzskats, ka ierēdņi nespēj paraudzīties uz izmeklēšanas procesu no investora skata punkta. Piemēram, ASV policija un privātais sektors veiksmīgi sadarbojas cīņā pret kibernoziegumiem.⁷ Partnerība tiek īstenota saskaņā ar juridiskajām vadlīnijām (Budapeštas Konvencija par kibernoziegumiem).

Runājot par normatīvo regulējumu, FICIL vēlas norādīt, ka jāuzsāk darbs pie normatīvā regulējuma dokumentu izstrādes par drošības un apsardzes sistēmu kritērijiem dažāda veida objektiem, to piemērojamību, riskiem utt.

Atsauces

- 1 <https://www.elko.lv/jaunumi/tirgotaji-apvienojas-cina-pret-organizeto-noziedzibu>
- 2 no ELKO zādžību aprakstiem
- 3 <https://www.osce.org/files/f/documents/f/7/423401.pdf>
- 4 https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/20150312_1_amoc_report_020315_0_220_part_2_en.pdf
- 5 <https://www.osce.org/files/f/documents/f/7/423401.pdf>
- 6 <https://www.lrvk.gov.lv/lv/revizijas/revizijas/noslegtas-revizijas/par-iekšlietu-ministrijas-2019gada-parskata-sagatavosanas-pareizibu>
- 7 <https://www.oecd.org/sti/consumer/42534994.pdf>

FICIL Nostājas ziņojums Nr. 5

Ārvalstu investoru padomes Latvijā nostāja organizētās noziedzības apkarošanas uzlabošanas jautājumos

FICIL ir nevalstiska organizācija, kas apvieno 37 lielākos ārvalstu uzņēmumus no dažādām nozarēm, 10 ārējās tirdzniecības palātas, Francijas ārējās tirdzniecības konsultantus un Rīgas Ekonomikas augstskolu (SSE Rīga). FICIL misija ir uzlabot Latvijas uzņēmējdarbības vidi un konkurētspēju ārvalstu investīciju piesaistē, izmantojot tās biedru pieredzi un zināšanas, lai sniegtu rekomendācijas valdībai.